

ERŐS KINGA

Gondolatok a Márai-programról

Több mint három hónap telt el azóta, hogy sajtótájékoztató keretében Hiller István Harsányi László, a Nemzeti Kulturális Alap elnöke és Zentai Péter László, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének igazgatója társaságában bejelentette, hogy heteken belül útjára indítják a Márai-programot. Az OKM honlapján közzétett tájékoztató szerint a program célja „a magyar olvasáskultúra fejlesztése, a nemzeti kultúrkincs megőrzése és széles körű hozzáférhetővé tétele a hazai és a határon túli könyvtárakba történő célzott eljuttatása révén” valamint „a Márai-program támogatni kívánja a hazai szerzőket, a kiadókat és a könyvtárakat.” Látszólag van miért örülni, hiszen évente egymilliárd forint jut majd a Márai-program megvalósítására, amelynek köszönhetően mind a kiadók, mind a szerzők anyagi helyzete javul, a könyvtárak állománya értékes könyvekkel gyarapodik, a boldog olvasó pedig válogathat majd a könyvtárak bővülő kínálatából. Az ördög azonban most is a részletekben bújik meg, mint oly sokszor, s már a program indulásakor számos kérdés merül fel.

A program koncepciója szerint amint megszületik a *Felhívás a Márai-programban való részvételre* a magyarországi bejegyzésű és a határon túli magyar kiadók jelölhetik könyveiket az ún. Márai-listára. Ez egy ezer címből álló lista lesz, amelyet egy szakmai bizottság, a Márai Testület állít össze a kiadók által jelölt könyvekből, több ezer címből. A kiadók az „első” listára 2007. január 1-je és 2009. december 31-e között jelent művekkel pályázhatnak. (Várhatóan Könyvhét után lehet jelentkezni a „második” listára a 2010. első felében megjelent könyvekkel, majd év végén lehet jelölni az év második felében megjelent könyveket.) Reménység szerint a Márai Testületnek sikerül összeállítania az ezer címből álló Márai-listát, azonban a döntés meghozatalakor a program kidolgozói által összeállított szempontok alapján kell döntenie. Vagyis a Testület által meghatározott ezer cím 40%-a lehet klasszikus és kortárs szépirodalom, valamint gyermek és ifjúsági mű, 60%-a pedig tudományos és szakkönyv, valamint ismeretterjesztő kiadvány és kézikönyv. Látszólag arányos döntés ez, mégis felvetődik a kérdés, ha a programban részt vevő könyvtárak körének megállapításakor a döntéshozók úgy határoztak, hogy a programban részt vevő 579 könyvtár közül 330 városi könyvtár, 177 pedig 3000 főnél nagyobb lakosságot számláló község könyvtára – amelyek éppen fordított arányban gyűjtik a könyveket –

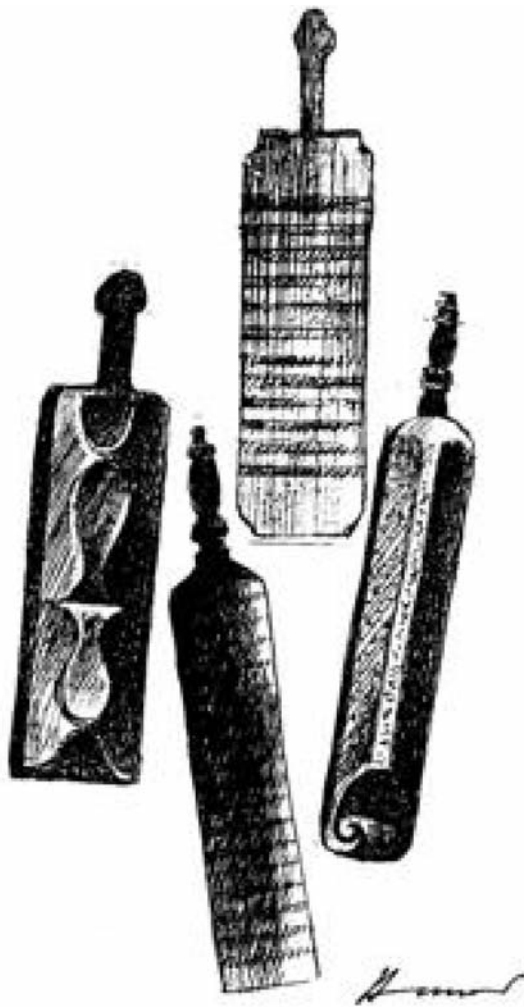
és csupán 20 megyei könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár, 11 állami felsőoktatási könyvtár, 7 országos szakkönyvtár és 19 nyilvános egyházi könyvtár, ez az arány tartható-e, kívánatos-e? Itt kell megjegyezni azt is, hogy a Márai-program kiterjed továbbá 15 határon túli könyvtárra is, amely szám megítélésem szerint nevetségesen alacsony, éppen arra jó, hogy elmondható legyen: lám, gondoltak a határon túliakra is. Pedig a „nemzeti kultúrkincs megőrzése és széleskörű hozzáférhetővé tétele” meglátásom szerint olyan döntésekkel kezdődne, hogy a határon túli könyvtárak számának a meghatározásakor figyelembe vegyék az arányosságot, vagyis, ha 579 könyvtár jut az anyaországiaknak, ne 15 jusson a határon túliaknak, vagyis 2,6%.

A kiadóknak vállalniuk kell, hogy azokból a könyvekből, amelyeket jelölik a Márai-listára, szakirodalom és elsőkötetes művek esetében 50 példány, szépirodalmi művek esetében 100 példány, gyermek és ifjúsági művek esetében 300 példány raktárkészlettel rendelkeznek, valamint vállalniuk kell, hogy a megrendelések függvényében az igényelt kiadványokat egy hónapon belül utányomják. Figyelembe véve ezt a kívánalmat, felmerül a kérdés, hogy a szükséges raktárkészlettel bírnak-e a kis kiadók, s főleg azok a kicsik, akik gyermekkönyveket adnak ki? Mivel az első listára csak olyan könyvekkel lehet nevezni, amelyek 2007–2009 között jelentek meg, sejthető, hogy ezekből a könyvekből a kiadók nem rendelkeznek jelentősebb raktárkészlettel, vagy ha mégis, annak az lehet a kézenfekvő oka, hogy visszarúzták őket, vagyis a program ily módon szolgálja a „feleslegtől” való megszabadulást. Az egy hónapon belüli utányomás elvileg lehetséges, csak kérdés, hogy érdemes-e? Cinikus a kérdés, mégis jogosnak vélem. Hiszen a Márai-listából nem kötelező bármit megvásárolniuk a könyvtáraknak, így előfordulhat, hogy hiába kerül fel egy cím a listára, abból egy példányt sem rendelnek, míg esetleg egy másik címből több százat. Főlősleges kockázatot pedig senki sem szeret vállalni. Itt kell megemlíteni azt is, hogy a kiadó köteles minimum 40%, maximum 60% árrést adni, amikor a könyvét a listára jelöli. Tehát ez az állam által finanszírozott, a könyvszakmát támogató program éppen olyan piaci árréssel dolgozik, mint a kis- és nagykereskedők. Így tulajdonképpen a program keretén belül a könyvtárak nem egymilliárd, hanem több mint másfél milliárd forint értékű könyvhöz jutnak. Tény, hogy elvileg, szerencsés esetben egy kiadó biztos felvásárlóhoz juthat ily módon, mégis, ha már egy olyan programról van szó, amely megalkotóinak állítása szerint egyszerre kívánja TÁMOGATNI a szerzőket, a kiadókat és a könyvtárakat, szerencsésebb lett volna az amúgy is magas kereskedelmi árrésnél alacsonyabb megjelölése.

A kedvezményezett könyvtárak „csak” a könyvekre költhetik el a nekik ítélt összeget, a Márai-program keretében megszerzett könyvek csomagolási és postaköltségét más forrásból kell kifizetniük. Ez elvileg érthető is, azonban ismerve a hazai könyvtárak anyagi helyzetét, tudva, hogy a közelmúltban milyen forrás-megvonások sújtották őket, felvetődik a kérdés, hogy a rendelkezésre álló pénzkeretből miért nem különítettek el erre is egy adott összeget?

Amikor arra gondolok, hogy milyen könyveket rendelnek meg majd a Márai-listáról a könyvtárosok, s milyeneket nem, talán a program legérzékenyebb pontjára tapintok. Látni kell, hogy az utóbbi évek szakmai „kiéheztetése” miatt hatalmas érdekellentét feszül a kiadók és a könyvtárak között. A jelenlegi állami finanszírozási rendszerben a könyvtárosnak az az érdeke, hogy minél több beiratkozott olvasója legyen, hiszen azok száma befolyásolja a kapott kvótáját, ezért igyekszik az olvasó kedvében járni, a könyvbeszerzésnél előnyben részesíteni a népszerű szerzőket és műveket. A Márai-program nem teszi lehetővé, hogy az ezres listára lektűrök, szórakoztató irodalom, szakácskönyvek, ezoterikus művek stb. kerüljenek, azonban óhatatlanul felvetődik, hogy a listáról jóval nagyobb számban fogják az ismert szerzők műveit rendelni, s ez érthető. Nem látom, hogy bármelyik könyvtár miért is akarná megrendelni egy elsőkötetes költő vagy író művét, de attól tartok, hogy a szakmailag elismert három-négy kötetes szerzők sem lesznek túl népszerűek, hacsak nem állandó médiaszereplők. Pedig lehetett volna fékeket beépíteni a programba oly módon, hogy a könyvtárosok szempontjai se sérüljenek súlyosan, például meg lehetne határozni, hogy az ezres listáról gyűjtőkörükéntől függően hány százalékban válogassanak kortárs műveket a könyvtárak. Attól tartok, nagyobb előnyt élveznek majd a népszerű szerzők, mint a nemzeti kultúra meghatározó művei. S van aki ezt nem bánja, így Harsányi László sem, aki a Narancs XXII. évf. 15. számában a Márai-program kapcsán a

skandináv modellel kapcsolatos újságírói kérdésre így válaszolt: „Sok ilyen próbálkozás bukott már meg. Ezek azok a könyvek, amiket senki ki nem vesz, csak porosodnak a polcokon, amíg a selejtbe vagy raktárba nem kerülnek. Ez pénzkidobás, illetve persze a kedvezményezett kiadóknak jó. Másnak nem.” A skandináv modellt sokat emlegették a Márai-program kidolgozása-

kor, de sajnos vajmi kevés valósult meg belőle. Svédországban a kormány Litteraturstöd (irodalmi támogatás) néven támogatja a kiadókat, hogy olyan minőségi irodalmat jelentethessenek meg, amely valószínűleg nem piac-képes. Egy könyv, amely kiadói támogatásban részesül, automatikusan elosztói támogatást is kap, eljuttatják a főbb könyvtárakba, oly módon, hogy felvásárolják a könyvtáraknak járó példányokat a kiadóktól. Ebből is látható, hogy a Márai-program beemel elemeket a hazai szerzők és kiadók által oly régóta áhított skandináv modellből, de azt úgy formálja tovább, hogy épp a lényege vessz el. Nem értem, ha az állam fontosnak tartja, hogy támogassa a minőségi könyvkiadást, és támogatja is azt, hiszen az NKA évente több száz könyv megjelenését segíti, akkor miért

nem érzi fontosnak, hogy ezeket a könyveket juttassa el az általa fenntartott, a közművelődést szolgáló könyvtári hálózatba? Éppen ezért a Márai-programban nem csupán ajánlást kellett volna megfogalmazni arra nézve, hogy a Márai-listára az NKA által támogatott könyvek felkerülhessenek, hanem határozatot kellett volna hozni arról, hogy kerüljenek fel, és csupán a maradék címszámot töltsse fel az ezres listára a Márai Testület. Korántsem biztos, hogy az a könyv, amely állami támogatásban részesült a megjelentetésekor, a könyvtári terjesztés során is számíthat támogatásra, ez pedig felelőtlenség.

A program kidolgozásában, lebonyolításában résztvevők hangsúlyozták a Márai-program kapcsán, hogy az első év próbaév, s a felmerülő problémákat korrigálni kell majd. Attól tartok, lesz mit.

A Magyar Írószövetség és
a Finnugor Világkongresszus
Magyar Nemzeti Szervezete
szeretettel meghívja Önt és barátait

NIKOLAI ABRAMOV

Kétszer harminchárom

Kahišti koumekümne koume

című vepsze és magyar nyelvű
verseskötetének bemutatójára.

Időpont: 2010. június 3. 17 óra

Helyszín: a Magyar Írószövetség Klubja

Az est házigazdája L. Simon László, a Magyar Írószövetség titkára.

A beszélgetésben részt vesz:

Nagy Katalin, a kötet műfordítója, az Utószó írója
Szőke-Bolotova Natalia, a nyersfordítások készítője
Iancu Laura költő, az Előszó írója
Kakasy Dóra színésznő, a versek felolvasója.

Nikolai Abramov (1961) vepsze költő, műfordító, színész, újságíró és fotográfus. Első verseskötete, a *Koumekümne koume* (Harminchárom, 1994, Petroskoi) világirodalom-történeti jelentőségű, hiszen a vepsze irodalom első írott, vepsze nyelvű verseskötete. Második kötete, a *Kurgiden aig* (A darvak ideje, 1999, Petroskoi) a saját versein kívül műfordításait is tartalmazza. (Például lefordította a perzsa Omar Khajjám, az indiai Rabindranath Tagore, az orosz Puskin, Jeszenyij, Paszternák, Rubcov, Jevtusenko verseit; Viszockij, a Beatles, a Queen együttes dalait és így tovább. Harmadik kötete, a *Pagiškam, vel' l' – Pogoovorim, bram* (Beszéljessünk, barátom, 2005, Petroskoi) már kétnyelvű: egyrészt vepsze nyelvű verseinek orosz fordítását, másrészt az eredendően oroszul írt verseit tartalmazza. E három kötetből való válogatás a Budapesten megjelent *Kétszer harminchárom – Kahišti koumekümne koume* című kétnyelvű kötet (Pytheas Kiadó és Nyomda, 2010).

Költészetéről így ír Iancu Laura: „Nikolai Abramov soknyelvű környezetből érkezik az irodalomba, ahová a költészetten túl nyelvet hoz, és ez a nyelv nem a művészi önkifejezés nyelve, hanem a vepsze nyelv alfabetizációs útjának az alapköve. Abramov írásba önti az élő nyelvet. Költészetében láthatjuk, hogy a nyelvteremtés közege eredendően a költészet, hogy a költészet teremti a nyelvet. A születő írás valamiképpen mindig élő marad, a szavakat a gondolatársítások, a képek minduntalan a végtelenbe sodorják vissza. Realisztikus líra, amolyan tájköltészet, ahol a természet nem eszköz, hanem cél, és ahol »A hegycsúcsra csak kevesen jutnak«. Utoljára Assisi Szent Ferenc tekintett így a teremtett világra: »Folyóm, hogyan tudtál folyani nélkülem? / Erdőm, hogy tudtál nőni nélkülem?« Ebben a költészetben számtalan folyó folyik, megszámlálhatatlan a darumadár és a hal, a parton a berkenye és az áfonya, a nyírfaerdő, s az erdőben a medve, a farkas, a jávorszarvas és a nyúl. És mégis, éppen ezért: messianisztikus világ.” (Részlet a kötet Előszavából)

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A rendezvény támogatója a Nemzeti Kulturális Alap